

HRVATSKA DEKLARACIJA O OTVORENOM PRISTUPU

Listopad 2012.

Polazimo od Budimpeštanske inicijative o otvorenom pristupu (2002.)¹, Berlinske deklaracije o otvorenom pristupu (2003.)², Budimpeštanske deklaracije o pravu na pristup informacijama (2008.)³ i Izjave o otvorenom pristupu (IFLA, 2011.)⁴. Uvažavamo Načela i preporuke za pristup istraživačkim podacima nastalim u okviru istraživanja financiranih iz javnih izvora (OECD, 2007.)⁵ i Preporuke o pristupu i očuvanju znanstvenih informacija (2012.)⁶. Razumijemo važnost Zaključka Vijeća EU-a⁷ i za Hrvatsku, buduću članicu Europske unije, kojim Vijeće Europske

unije poziva zemlje članice da:

- ojačaju nacionalne strategije i strukture za pristup, čuvanje i diseminaciju znanstvenih informacija, rješavajući organizacijska, pravna, tehnička i financijska pitanja i
- osiguraju dugoročno čuvanje znanstvenih informacija uključujući publikacije i podatke.

Izražavajući zabrinutost zbog nedostatka strateških odrednica o pristupu, diseminaciji te pohrani i čuvanju znanstvenih informacija u Hrvatskoj donosimo

Hrvatsku deklaraciju o otvorenom pristupu

s ciljem senzibiliziranja svih sudionika u stvaranju, objavljivanju, korištenju i čuvanju znanstvenih informacija u Hrvatskoj. U njoj naglašavamo temeljnu važnost znanstvenih informacija, nužnost njihove dostupnosti svima i obvezu njihovog trajnog čuvanja.

Otvoreni pristup je slobodan, besplatan i neometan mrežni pristup digitalnim znanstvenim informacijama koji omogućava čitanje, pohranjivanje, distribuciju, pretraživanje, dohvaćanje, indeksiranje i/ili drugo zakonito korištenje. *Slobodan* u ovom kontekstu znači trajno slobodan od bilo kakvih ograničenja i postavljanja uvjeta za pristup i korištenje. U svrhu slobodnog korištenja informacija nužno je jamčiti anonimnost njihovim korisnicima.

Pod pojmom *znanstvena informacija* podrazumijevamo sve plodove istraživačkog, razvojnog, stručnog i obrazovnog rada. Znanstvena istraživanja donose spoznaje neophodne za napredak društva, pojedinaca, čovječanstva. Znanost i društvo neraskidivo su povezani na obostranu dobrobit – znanost je

odgovorna za javno dobro, a javnost je odgovorna za znanost. Postojeći modeli pristupa znanstvenim informacijama trebaju se mijenjati kako bismo iskoristili nove mogućnosti koje donose digitalne mrežne tehnologije u osiguravanju pristupa znanstvenim informacijama bez ekonomskih, tehnoloških, statusnih ili drugih barijera. Osiguravanje otvorenog pristupa potaknut će korištenje plodova znanstvenih istraživanja u svrhu napretka.

Pozivamo državnu upravu predvođenu ministarstvom nadležnim za znanost, kao i znanstvene i obrazovne ustanove, organizacije, profesionalne udruge te sve koji su uključeni u prikupljanje i objavljivanje znanstvenih informacija, na usklađeno i odlučno djelovanje kako bi se u otvoreni pristup pohranile sve hrvatske znanstvene informacije.

1. Otvoreni pristup je javni interes

Znanstvene informacije koriste se za potrebe pojedinaca i društva u svim aspektima privatnog i društvenog života. U svijetu ekonomskih barijera i zatvorenog pristupa znanstvenim informacijama, povećava se jaz između razvijenijih i manje razvijenih društava. Otvorenim pristupom znanstvenim informacijama hrvatsko će znanje, sposobnosti i inovacijski kapaciteti naći korisnike, suradnike i kupce, što će povećati vidljivost, utjecaj i ugled hrvatske znanosti i kulture kao i omogućiti potpunu integraciju hrvatske znanosti u svjetske tokove.

2. Znanstvene informacije jesu nacionalno blago

Znanstvene informacije, bez obzira na njihovu veličinu i originalnost, namjenu te objavljivost i objavljenost, dio su nacionalnog blaga. Dio znanstvenih informacija objavljuje se u različitim publikacijama i dokumentima, a dio, zbog specifičnih zahtjeva, potreba ili ograničenja pojedinih publikacija ili prilika, ne biva formalno objavljen, ali može biti slobodno dostupan. I jedne i druge predstavljaju temeljno i nacionalno blago koje omogućava daljnje stvaralaštvo i napredak.

3. Rezultati javno financiranih znanstvenih istraživanja trebaju biti u otvorenom pristupu

Rezultati svih javno financiranih znanstvenih istraživanja trebaju biti neograničeno dostupni. Javnim novcem treba financirati sustave i njihovo održavanje, što će omogućiti da se u otvoreni pristup pohrane i informacije nastale u projektima koji se financiraju privatnim novcem, ako to ulagač želi.

4. Poseban značaj imaju informacije povezane s Hrvatskom

Važno je nastojati prikupiti, pohraniti i staviti u otvoreni pristup sve informacije koje su proizveli hrvatski državljani i drugi državljani koji djeluju u Hrvatskoj, što uključuje sve

informacije, bez obzira na porijeklo, koje se odnose na Hrvatsku.

5. Postupci vrednovanja u znanosti ne smiju biti prepreka otvorenom pristupu

Prilikom vrednovanja pojedinaca, ustanova i istraživačkih projekata, znanstveni doprinosi koji se razmatraju trebaju biti otvoreno dostupni: objavljeni u otvoreno dostupnim časopisima ili pohranjeni u otvorene digitalne riznice. Treba poticati stvaranje prosudbenih kriterija koji se temelje na znanstvenoj kvaliteti rada i koji niti implicitno ne daju prednost tradicionalnim i zatvorenim putevima objavljivanja.

6. Nužni su novi modeli licenciranja pristupa informacijama

Potrebno je poticati rad na razvoju i primjeni različitih modela licenciranja pristupa znanstvenim informacijama kojima se jamči integritet, štiti autorstvo i omogućava otvoreni pristup.

7. Informacije se pohranjuju i čuvaju trajno

Sve informacije u otvorenom pristupu treba trajno čuvati na siguran način, otporan na pogreške, havarije i zlu namjeru. Svim informacijama treba osigurati trajnost koju zahtijeva njihov digitalni oblik, a imajući u vidu brze tehnološke promjene.

8. Nacionalna infrastruktura otvorenog pristupa treba biti održiva

Nacionalnu infrastrukturu za otvoreni pristup znanstvenim informacijama čine ljudi, organizacije, oprema (hardver i softver) i sadržaji. Održivost nacionalne infrastrukture temelji se na kontinuitetu financiranja koje omogućava usvajanje i primjenu međunarodnih normi u stvaranju, objavljivanju, diseminaciji, korištenju, obradi, pohrani i čuvanju znanstvenih informacija, obrazovanje svih sudionika te informiranje nacionalne i međunarodne javnosti o dostupnosti i načinima korištenja usluga i informacija nacionalne infrastrukture.

Potpisnici Deklaracije

Akademik Leo Budin
Akademik Vlatko Silobrić
Prof. dr. sc. Gvozden Flego
Prof. dr. sc. Mislav Grgić
Prof. dr. sc. Diana Šimić
Dr. sc. Jadranka Stojanovski
Dr. sc. Ivana Hebrang Grgić
Iva Melinščak-Zlodi, prof.
Marijana Glavica
Dobrica Pavlinušić, dipl. inf.
Mr. sc. Predrag Pale, dipl. ing.
Mr. sc. Jadranka Lisek, dipl. knjiž.
Marija Furdek, dipl. ing.
Tea Zavacki

Hrvatsku deklaraciju o otvorenom pristupu možete podržati ovdje:
www.fer.unizg.hr/oa2012/podrska

Reference

- ¹ Budapest Open Access Initiative (2002.). <http://www.soros.org/openaccess/read>
- ² Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003.). [http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin_declaration.pdf](http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlin_declaration.pdf)
- ³ Budapest Declaration on the Right of Access to Information (2008.). http://www.access-info.org/documents/Access_Docs/Thinking/Principles/Budapest_Declaration.pdf
- ⁴ IFLA Statement on Open Access (2011.). <http://www.ifla.org/files/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access.pdf>
- ⁵ OECD Principles and Guidelines for Access to Research Data from Public Funding (2007.). <http://www.oecd.org/science/scienceandtechnologypolicy/38500813.pdf>
- ⁶ Communication from the European Commission: "Towards Better Access to Scientific Information: Boosting the Benefits of Public Investments in Research" (2012.). http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/era-communication-towards-better-access-to-scientific-information_en.pdf
- ⁷ Zaključak Vijeća Europske unije o znanstvenim informacijama u digitalnom dobu: pristup, diseminacija i čuvanje (2007.). http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/intm/97236.pdf